

Yasağa Rağmen Örgütlü: Sosyalist Yasası Döneminde Sendikalar

Gewerkschaft Underdog · Sürüm 1.0 · 30 Eylül 2026

1878'den 1890'a kadar Alman İmparatorluğu'nda sosyal demokrasi ve onunla birlikte sendikaların büyük bir kısmı yasaklıydı. Sendikalar meslek derneklerinde, yardımlaşma sandıklarında ve güven temsilcileri aracılığıyla varlıklarını sürdürürken Bismarck yasağı sosyal sigortayla birleştirdi. Sonunda daha güçlü bir hareket ortaya çıktı: en çok oyu alan parti olarak SPD ve Sendikalar Genel Komisyonu.

On iki yıl boyunca sosyal demokrasi Alman İmparatorluğu'nda (Deutsches Reich) yasaklıydı. Dernekleri kapatıldı, gazetelerine el konuldu, toplantıları yasaklandı. Bundan yalnızca bir parti değil, onunla birlikte büyümüş olan sendikalar da etkilendi. Bu dönemi nasıl atlattıkları ve sonunda neden daha güçlü çıktıkları, baskı altında örgütlenmenin hikâyesidir.

Yasağa Giden Yol

İki suikast ve bir seçim

Mayıs ve Haziran 1878'de kısa aralıklarla İmparator I. Wilhelm'e (Kaiser Wilhelm I.) iki suikast girişiminde bulunuldu. Faillerden hiçbiri sosyal demokrasi adına hareket etmemişti. Şansölye (Reichskanzler) Otto von Bismarck yine de bu havadan yararlandı: İmparatorluk Meclisi'ni (Reichstag) feshettirdi ve yeni seçimden sonra uzun zamandır istediği bir yasayı kabul ettirdi.

Ekim 1878'de "Sosyal Demokrasinin Kamu İçin Tehlikeli Çabalarına Karşı Yasa" ("Gesetz gegen die gemeingefährlichen Bestrebungen der Sozialdemokratie") yürürlüğe girdi. Parti o zamanlar hâlâ Almanya Sosyalist İşçi Partisi (Sozialistische Arbeiterpartei Deutschlands) adını taşıyordu; SPD adını ancak 1890'da aldı.

Yasanın neyi yasakladığı ve neyi yasaklamadığı

Sosyal demokrat, sosyalist veya komünist amaçlar güden dernekler, toplantılar ve basılı yayınlar yasaklandı. Makamlar geniş yetkiler elde etti: Şehirler ve bölgeler için küçük sıkıyönetim (kleiner Belagerungszustand) denilen durumu ilan edebiliyor ve tehlikeli saydıkları kişileri oradan sürgün edebiliyorlardı. Kasım 1878'de ilk etkilenen şehir Berlin oldu, daha sonra başka yerlerin yanı sıra Hamburg ve Leipzig de onu izledi. Sürgün edilenler çoğu zaman işlerini ve evlerini aynı anda kaybetti.

Yasanın yasaklamadığı bir şey vardı: İmparatorluk Meclisi'ne adaylık. Sosyal demokratlar seçilmeye ve mecliste konuşmaya devam edebiliyordu. Bu boşluk belirleyici olacaktı.

Yasak Altında Sendikalar

Dağıtılan birlikler

Sosyal demokrasiye yakın duran sendikalar, yasanın yürürlüğe girmesini izleyen ilk aylarda büyük ölçüde kapatıldı. Kasalarına el konuldu, üye listeleri toplatıldı, başkanları sürgün edildi. Makamlar için bir derneğin sosyal demokrat amaçlara hizmet ettiği şüphesi çoğu zaman yeterliydi.

Liberal Hirsch-Duncker Meslek Birlikleri (Hirsch-Dunckersche Gewerkvereine) bundan etkilenmedi. Bunlar tahkim mahkemelerine ve işverenlerle uzlaşmaya dayanıyor, grevleri son çare olarak görüyorlardı. Faaliyetlerini sürdürebilmeleri, yasanın neyi hedeflediğini gösterir: genel olarak örgütlenmeyi değil, sisteme dahil edilmeye izin vermeyen belirli bir örgütlenmeyi.

Başka bir ad altında

Üyeler pes etmedi. Makamların ancak hoş gördüğü yapıları kurdular: yerel meslek dernekleri, hastalık, gezginlik veya ölüm için yardımlaşma sandıkları, sosyal ve eğitim dernekleri. Orada buluşuluyor, aidat ödeniyor ve bağlantı korunuyordu. Bir görev üstlenen, polisin her an kapatabileceğini bilerek üstleniyordu.

Açık yapıların yerini güven temsilcileri (Vertrauensleute) aldı. Tek tek kişiler işyerleri ve yerleşim yerleri arasında bağlantıyı sürdürdü, haberleri ilettiler ve sürgün edilenler ile aileleri için para topladı. Bu çalışma zahmetli ve riskliydi. Ama yasağın ötesine uzanan bir deneyim yarattı: Örgütlenme bir dernek siciline değil, birbirine güvenebilen insanlara bağlıdır.

İki kez dışlanmış: kadın işçiler

Kadınlar için Sosyalist Yasası'na (Sozialistengesetz) ikinci bir engel ekleniyordu. Prusya'da ve diğer birçok eyalette siyasi derneklere üye olamıyor ve bunların toplantılarına katılamıyorlardı. Neyin siyasi sayılacağına polis karar veriyordu. Bu nedenle bir araya gelen kadın işçiler bunu çoğunlukla eğitim veya yardımlaşma derneklerinde yapıyordu ve bunlar da tekrar tekrar kapatıldı. Kısıtlamayı ancak 1908 tarihli İmparatorluk Dernekler Yasası (Reichsvereinsgesetz) kaldırdı. Hukuk, kadınların fabrikalarda, çoğu zaman belirgin biçimde daha düşük ücretle çalışmasını engellemedi. Yalnızca buna karşı birlikte direnmelerini engelledi.

Sınırın ötesinden haberler

İmparatorluk içinde neredeyse hiçbir şey basılamadığı için 1879'dan itibaren Zürih'te, daha sonra Londra'da "Der Sozialdemokrat" gazetesi çıktı. Gazete büyük sayılarda sınırdan geçirildi ve ülke içinde dağıtıldı. Bu dağıtımı örgütleyen ağa kısa sürede "Kızıl Sahra Postası" ("Rote Feldpost") adı verildi. Parti kongreleri de yurt dışında yapıldı: 1880'de İsviçre'de Wyden Şatosu'nda (Schloss Wyden), 1883'te Kopenhag'da, 1887'de St. Gallen'de.

Son açık mekân olarak İmparatorluk Meclisi

Adaylık serbest kaldığı için sosyal demokratlar yasak dönemi boyunca İmparatorluk Meclisi'nde yer aldı. En tanınmış hatipler arasında August Bebel vardı. Konuşmaları bastırılamazdı. Resmî oturum tutanaklarında yer alıyor ve oradan aktarılabilirdi. Böylece meclis, sürgünler, ev aramaları ve kapatılan sandıklar hakkında açıkça konuşulabilen tek yer hâline geldi.

Sendikalar için bu şu anlama geliyordu: Ülkede başlarına gelenler, devletin üstünü örtemeyeceği bir yerde belgeleniyordu. Ve her seçim, her şeye rağmen yasaklı harekete kaç kişinin bağlılığını gösterdiğini ortaya koyuyordu.

Havuç ve Sopa

Karşı teklif olarak sosyal sigorta

Bismarck yalnızca yasaklara başvurmazdı. 1880'lerde Alman sosyal sigortasının temel direkleri oluştu: 1883'te sağlık sigortası, 1884'te kaza sigortası, 1889'da malullük ve yaşlılık sigortası. Amaç açıkça ilan edilmişti: İşçi sınıfı devlete bağlanacak ve sosyal demokrasiden koparılacaktı.

Birçok çalışan için bu yasalar ilk kez bir sadaka yerine bir hak getirdi. Sağlık sandıklarının öz yönetimi aynı zamanda sendikacıların deneyim kazanabileceği ve çoğunluk elde edebileceği yasal bir alan sundu. Devletin karşı teklifi böylece, zayıflatması gereken kişiler için bir deneme alanına da dönüştü.

Grevler ve Grev Genelgesi

1880'lerin ortasında grevlerin sayısı yeniden arttı. Prusya İşçileri Bakanı Robert von Puttkamer Nisan 1886'da bir genelgeyle karşılık verdi: Makamların arkasında sosyal demokrat ajitasyon olduğundan şüphelendiği grevlerle, grev liderlerinin sürgün edilmesine varıncaya kadar Sosyalist Yasası'nın araçlarıyla mücadele edilecekti.

Bu yılların en büyük iş mücadelesi bununla önlenemedi. Mayıs 1889'da Ruhr'da yaklaşık 90.000 maden işçisi daha kısa vardiyalar ve daha yüksek ücretler elde etmek için iş bıraktı. Grev başka havzalara da yayıldı. İmparator II. Wilhelm (Kaiser Wilhelm II.) grevcilerden bir heyeti kabul etti. Grev, kadın ve erkek işçilerin yasaklarla kalıcı olarak birbirinden ayrı tutulamayacağını gösterdi.

Yasağın Sonu

Sandık da karar verdi

Bismarck yasayı dört kez uzattırdı. Bu ona yarar sağlamadı. 1878 İmparatorluk Meclisi seçiminde sosyal demokrasi yaklaşık 437.000 oy almıştı. Şubat 1890 seçiminde bu sayı 1,43 milyona yaklaştı; bu, kullanılan tüm oyların neredeyse beşte biriydi. Hiçbir parti daha fazla oy almadı.

Bundan önce, Ocak 1890'da İmparatorluk Meclisi, hükümetin sunduğu süresiz uzatmayı reddetmişti. Mart 1890'da Bismarck istifa etmek zorunda kaldı. 30 Eylül 1890'da Sosyalist Yasası'nın süresi doldu.

Yasak neden başarısız oldu

Yasanın amacına ulaşamamasının birkaç nedeni vardı. Birincisi ekonominin kendisindeydi: Yasak yıllarında sanayi büyümeye devam etti ve onunla birlikte fabrikalarda, madenlerde ve atölyelerde ücret karşılığı çalışan insanların sayısı da arttı. Onların durumunu hiçbir yasa değiştirmede. Uzun vardiyaları, düşük ücretleri ve korumasızlığı yaşayan birinin, bir şeylerin değişmesi gerektiğini bilmek için bir gazeteye ihtiyacı yoktu.

İkinci neden kovuşturmanın kendisindeydi. Sürgünler ve kapatmalar, komşularını ve iş arkadaşlarını tanıyan insanları vurdu. Bunlar onları yalnızlaştırmak yerine neyi savunduklarını görünür kıldı. Üçüncü neden siyasiydi: İmparatorluk Meclisi'nde sonunda süresiz uzatma için artık çoğunluk bulunamadı ve yeni imparator şansölyesinden farklı bir rota izlemek istiyordu.

Yeniden kuruldu, yeniden düzenlendi

Parti, Ekim 1890'da Halle'deki parti kongresinde Almanya Sosyal Demokrat Partisi (Sozialdemokratische Partei Deutschlands) adını aldı. Sendikalar Kasım 1890'da onu izledi: Berlin'de birliklerin temsilcileri Almanya Sendikalar Genel Komisyonu'nu (Generalkommission der Gewerkschaften Deutschlands) kurdu. Başkanlığına, bu görevi yaklaşık otuz yıl sürdüren Carl Legien getirildi.

Yasağın sona ermesiyle eski bir soru yeniden gündeme geldi: Sendikalar, baskı altında öğrendikleri gibi yerel düzeyde mi örgütlenmeye devam etmeli, yoksa bütün meslekler ve bütün imparatorluk için büyük merkezi birlikler hâlinde mi? 1892'de Halberstadt'taki ilk sendika kongresi merkezi birlikler lehine karar verdi. Yasak döneminin dağınık derneklerinden sonraki yıllarda toplu sözleşme imzalayabilen ve grevleri aylarca sürdürebilen örgütler doğdu.

Geriye Kalan

Sosyalist Yasası, örgütlü işçi hareketini ezmeyi amaçlıyordu. On iki yıl boyunca ona ağır darbe vurdu, birçok insanın geçimini yok etti ve çalışmayı gizliliğe zorladı. Onu ortadan kaldıramadı. Sonunda her zamankinden daha fazla oya sahip bir parti ve kendini yeniden ve daha büyük biçimde düzenleyen bir sendika hareketi vardı.

Bu dönemden kalan üç deneyim, dönemin kendisinin ötesine uzanır. Örgütlenme, hiçbir kazanç getirmese bile sorumluluk üstlenen insanlarla yaşar. Dayanışma önce, birinin sürgün edilen

birinin ailesine destek olduğu yerde kendini gösterir. Ve çalışanların bir araya gelmesini engelleyen bir devlet, sonunda zayıflatmak istediklerini güçlendirir.

Bugün örgütlenme özgürlüğü (Koalitionsfreiheit) Anayasa'da (Grundgesetz) güvence altındadır. Çalışma koşullarını iyileştirmek için bir araya gelenler bundan alıkonulamaz. Bu özgürlük gökten inmedi. Başkaları onu, bizim neredeyse hayal edemeyeceğimiz koşullar altında mücadeleyle kazandı.

Okuma Önerileri

- Gesetz gegen die gemeingefährlichen Bestrebungen der Sozialdemokratie vom 21. Oktober 1878, Reichsgesetzblatt 1878, S. 351. (Sosyal Demokrasinin Kamu İçin Tehlikeli Çabalarına Karşı 21 Ekim 1878 tarihli Yasa, İmparatorluk Resmî Gazetesi 1878, s. 351.)
- Klaus Schönhoven: Die deutschen Gewerkschaften. Frankfurt am Main 1987.
- Helga Grebing: Geschichte der deutschen Arbeiterbewegung. Von der Revolution 1848 bis ins 21. Jahrhundert. Berlin 2007.
- Vernon L. Lidtke: The Outlawed Party. Social Democracy in Germany, 1878–1890. Princeton 1966.

Şöyle atıf yapılır

Yasağa Rağmen Örgütlü: Sosyalist Yasası Döneminde Sendikalar, Gewerkschaft Underdog, Fassung 1.0, 30.09.2026, <https://www.gewerkschaft.berlin/tr/blog/yasa%C4%9Fa-ra%C4%9Fmen-%C3%B6rg%C3%BCtl%C3%BC-sosyalist-yasas%C4%B1/7y9k7stx>, abgerufen am 13.10.2026.

Lisans

CC BY-ND 4.0 — Namensnennung, keine Bearbeitung
